SZPROTAWSKA OPOWIEŚĆ WIGILIJNA
Oparta na prawdziwych wydarzeniach
(Erich Knothe 1881-1945)

Rzecz się ma o burmistrzu Szprotawy. Z dokonań jego niezwykłej kadencji mieszkańcy czerpią do dziś, czym zasłużył sobie na niniejszą opowieść. Jest ona oparta wyłącznie na faktach. Mimo iż bohater wielce zasłużył się dla ziemi szprotawskiej, zakończył swój żywot nagle i tragicznie, co dodaje romantyzmu całej tej historii. A było to tak…

Niedługo po pierwszej wojnie światowej, w latach wielkiego kryzysu, bezrobocia i inflacji, w 1920 roku burmistrzem Szprotawy zostaje Erich Knothe (ur. 1881 r.). Z wykształcenia prawnik, z pochodzenia szprotawianin, ostatnio przed objęciem fotela burmistrza urzędnik niemieckiego banku narodowego i syndyk dzielnicy Berlina. Do Szprotawy ściągnął już rok wcześniej, by objąć w spadku młyn po ojcu i bracie.

Jak donosiła prasa, Knothe posiadał szerokie koneksje w sferach rządowych w Legnicy i Berlinie. Jego kadencji przypisuje się w Szprotawie złoty okres, co śląski historyk Felix Matuszkiewicz określił mianem „ery Konthego".

Erich Knothe

Nowy burmistrz zabrał się do wyciągania Szprotawy z kryzysu w sposób systemowy. Na początek pozyskał do współpracy słynnego architekta miejskiego, zwanego „budowniczym miast" dr inż. H.Jansena z Berlina, który stworzył dla miasta plan zagospodarowania przestrzennego. Ten piękny dokument z kolorową mapą zachował się do dziś. To m.in. już wtedy zaplanowano budowę w Szprotawie cywilnego portu lotniczego. Jemu też Szprotawa zawdzięcza, że była pierwszym miastem na wschodzie Niemiec z organizacją komunikacji drogowej przy zastosowaniu ruchu jednokierunkowego. Plan był wystawiany jako wzór do naśladowania podczas wystawy w Koblencji. Tak samo wtedy wyznaczono na wschód od miasta strefę inwestycyjną z bocznicą kolejową.

Plan zagospodarowania przestrzennego Szprotawy z kadencji E.Knothego

Knothe poważnie traktował budownictwo mieszkaniowe, za jego kadencji powstały pierwsze osiedla mieszkaniowe. Można je rozpoznać po charakterystycznej dla tego okresu architekturze (modernizm, budownictwo celowe, ekspresjonizm ceglany…). Utworzenie ogrodów działkowych przy obecnym Osiedlu Słonecznym oraz przy ul. Kraszewskiego to także dzieło Knothego.

Burmistrz ten był świetnym strategiem i ekonomistą. Aby Szprotawa mogła sięgnąć garściami po dotacje rządowe, musiała osiągnąć pułap miasta średniego. Na co Knothe sfinalizował procedowane dotąd jałowo przyłączenie do aglomeracji Szprotawy bogatej Iławy, a następnie Puszczykowa, Nowej Koperni i Henrykowa. Sprowadził do miasta inwestorów oraz zaopatrzył Iławę w gaz, wodę i prąd.

Za Knothego powiększono obszar dzisiejszego Parku Słowiańskiego i połączono go nadbobrzańską promenadą z Iławą, a nad samym Bobrem utworzono kąpielisko. Znany nam obecnie stadion miejski pochodzi z tego okresu prosperity.

Knothemu przypisuje się powiedzenie, że „burmistrz nie powinien za dużo siedzieć za biurkiem", lecz często osobiście doglądać prac w terenie". A swój prywatny samochód używał do celów służbowych na własny koszt.

Do listy osiągnięć należy jeszcze dopisać budowę pierwszych parkingów dla aut w mieście, powiększenie garnizonu, budowa lotniska w Wiechlicach, a także utworzenie trzech rezerwatów przyrody: obecne Park Słowiański, Buczyna Szprotawska i Park Dęby.

Wraz z władzami powiatowymi brał udział w założeniu powiatowo-miejskiej kasy oszczędnościowej w Szprotawie, co przełożyło się na duże oszczędności dla obu samorządów. Niemniej jednym z największych osiągnięć było założenie związku celowego na rzecz budowy nowoczesnego szpitala powiatowego, którego budynek w Szprotawie przy ul. Henrykowskiej funkcjonuje po dzień dzisiejszy. Placówkę wybudowano i wyposażono wedle projektu architekta Adolfa Wackwitza.

Szpital powiatowo-miejski zbudowany za kadencji Konothego

Stacja uzdatniania wody zbudowana za kadencji Knothego

Most przy ul. Krasińskiego zbudowany za kadencji Knothego

A.Wackwitz, prywatnie kuzyn Knothego, zaprojektował nowoczesne zakłady uzdatniania wody przy ul. Młynarskiej, uchodzące za dzieło modernistycznego budownictwa celowego, wzniesione w duchu Bauhausu. W tym samym duchu zbudowano w 1924 r. most przy ul. Krasińskiego.

W erze Knothego dobudowano północne skrzydło słynnego szprotawskiego ratusza, w którym ulokowało się początkowo m.in. regionalne muzeum, przeniesione wkrótce do sąsiedniego domu miejskiego. Zobaczymy tylko na widokówkach zniszczone podczas walk w lutym 1945 roku osiedle wielorodzinne przy ul. Kożuchowskiej, czy rozebrany nie tak dawno „dom partii" przy ul. Niepodległości.

Ciekawostką numizmatyczną z tamtych czasów są tzw. „ruble Knothego", a idzie o wydawane przez miasto własne banknoty jako lokalne remedium na hiperinflację.

Urząd burmistrza zdał w 1930 roku, z deklaracją pomagania swojemu następcy. Planował jeszcze zakupić dla miasta legendarny „Las Przędzowy", w nieużytkowanym wtedy biurowcu huty w Iławie ulokować akademię pedagogiczną, relokować budynek dworca kolejowego, przedłużyć kolej zielonogórską do Bolesławca, a na „Grodzie Chrobry" (pot. Górka miłości) zbudować letnią restaurację.

Pasją Knothego było narciarstwo i często uprawiał ten sport w Górach Izerskich. Wspomina się, że był też dobrym tancerzem, pływakiem i tenisistą. Ponadto posiadał patent sternika i własny jacht nad jez. Sławskim, a potem nad Zalewem Szczecińskim, zaliczając samotny rejs do Szwecji. Do tego zdobył tytuł mistrza kurkowego powiatu szprotawskiego.

Jakże tragiczne były ostatnie chwile życia Knothego.
W lutym 1945 roku do Szprotawy zbliżały się oddziały Armii Czerwonej. Knothe początkowo zadeklarował, że nie będzie uciekał z miasta. W niedzielę 11 lutego, kiedy Rosjanie stali już pod bramami miasta, postanowił jednak wyjechać. Jego zaufany kierowca Richard Blacha zapakował samochód i czekał na włączonym silniku pod domem na ul. Młynarskiej. Knothe poprosił Blachę, by pomógł mu jeszcze coś zabrać z domu. Gdy wyszli z powrotem na ulicę, zobaczyli tylko jak żołnierz w mundurze Wehrmachtu ucieka skradzionym samochodem. Zrezygnowany Knothe wrócił do mieszkania i zastrzelił się. Pochowano go w przydomowym ogrodzie, potem zwłoki przeniesiono do grobowca rodzinnego na cmentarzu przy ul. Warszawskiej.

Opracował"
Maciej Boryna
Muzeum Ziemi Szprotawskiej, 22.12.2023 r.

Na podstawie:
Felix Matuszkiewicz „Die Aera Knothe"